

Lärarprogrammet, VAL Distans
Pedagogiskt arbete III
Högskolan Dalarna Ht 2009
Handledare Mats Lundgren



HÖGSKOLAN
DALARNA

Elevinflytande på gymnasiet

**Elevs och lärares synpunkter på
demokratiarbete i en kooperativ skola**

Gunilla Zand

EXAMENSARBETE

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	5
2. Fallstudien: En kooperativ gymnasieskola	7
3. Syfte och frågeställning	8
4. Metod och avgränsning	9
4.1 Val av gymnasieskola för fallstudien	9
4.2 Tillvägagångssätt och etiska ställningstaganden	9
5. Översikt av forskning om elevinflytande	11
5.1 Elevinflytandets ideologiska dimension	13
5.2 Elevinflytandets uttalade begränsningar	14
5.3 Hur och vad kommer elever till tals om?	17
5.4 Elevinflytande som samspel och dialog	19
6. En skola med elever som delägare och i majoritet i styrelsen	22
6.1 X-gymnasiets demokratiarbete och elevernas möjligheter att påverka	22
6.2 Lärare på X trivs bra	24
6.3 Allt är inte rosenrött	25
6.4 Elevers inflytande i betygsbedömning	26
7. Diskussion och slutsatser	27
Litteraturförteckning	31
Bilaga: Intervjufrågor	33

Sammanfattning

Elever ska ha inflytande över sin utbildning, det är stadgat i både skollag och läroplaner. Omfattande skolforskning visar att det råder ett underskott på elevinflytande. De mest avgörande orsakerna är bristande drivkraft och intresse hos skolpolitiker, rektorer och lärare, liksom organisatoriskt stela strukturer. Pedagogiskt ledarskap med elevinflytande som ett viktigt utvecklingsmål är sällsynt, liksom fora för elevinflytande. Elever uppmuntras inte tillräckligt att engagera sig och yttra sig.

X-gymnasiet drivs som ekonomisk förening med elever i styrelsen. Skolan arbetar utifrån att eleverna ska ta aktiv del i beslutsprocesser och skolans utveckling. Demokratiarbetet och elevinflytandet på skolan påverkar både arbetsmiljö och skolprestationer positivt. Satsningen på elevinflytande stärker elevers positioner och skolar dem i demokratiska arbetsformer och förhållningssätt.

Sökord: elevinflytande, elevdemokrati, skolutveckling, medbestämmande, gymnasiet

1. Inledning

Mycket har skrivits om elevdemokrati och elevinflytande och två viktiga slutsatser har konstaterats av många - elevinflytande i skolan är bra och önskvärt. Det får både eleverna att prestera bättre och att må bättre. Vilket leder till att lärarna då också mår bättre och gör bättre ifrån sig. Den andra slutsatsen som många dragit, är att elevinflytandet väldigt ofta är betydligt mindre än vad det borde vara. Det tycks finnas flera orsaker till att ett mer omfattande elevinflytande inte genomförts i svenska skolor. I Skolinspektionens rapport från 2007 (under åren 2003 t.o.m 2006) ges en ganska mörk bild vad gäller elevinflytandet i en majoritet av landets alla skolor.

Ett av de områden där inspektörerna under hela treårsperioden pekat på **ett stort behov av att förbättra verksamheten** (min kursivering) gäller elevernas möjligheter till reellt inflytande över utbildningens utformning. Det har visat sig att det, både i grundskolan och i gymnasieskolan, finns ett stort missnöje bland eleverna över begränsade möjligheter till inflytande över utbildningen och det inre arbetet i skolan. Eleverna ges inte tillfälle att i enlighet med målen i styrdokumentet utöva ett successivt allt större inflytande över den dagliga verksamheten. Mer än varannan grund- och gymnasieskola som inspekterats under en treårsperiod har bedömts vara i behov av att förbättra elevernas möjligheter till inflytande över sin lärosituation. /.../ I den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU03) svarade sex av tio elever i grundskolans årskurs 9 att de har varit missnöjda med hur det varit på skolan under det senaste året. Fler än hälften av eleverna har alltså, ur minst någon aspekt, haft högre anspråk på skolan än vad skolan har erbjudit. (Skolverket 2007:17)

Flera avhandlingar och forskningsrapporter visar på dessa negativa resultat av omfattningen av elevinflytande på skolor. Resultaten av de flesta undersökningar och utvärderingar om elevinflytande som gjorts i Sverige de senaste 40 – 50 åren är nedslående. Många forskare konstaterar att klyftan mellan målen man strävar efter och realiteten i skolorna är anslående. (Se t.ex. Lundgren/Broady 1984; Forsberg 2000; Wiklund 1998 och Selberg 2001).

I en rapport gjord av Rädda Barnen från 2008 '*Vems röst väger mest?*' framkommer det att elevers möjligheter att påverka sin utbildning, skolan och lektionerna, fortfarande är få och svaga. Så här skriver Elisabeth Dahlin, generalsekreterare för Rädda Barnen i förordet till rapporten:

Denna rapport belyser hur elevinflytandet ser ut i svenska skolor i dag. Den visar vad unga själva vill kunna påverka i skolan och vad de vuxna beslutsfattarna – rektorer och lokala skolpolitiker anser om frågan. Det är stor skillnad mellan ungdomar och vuxna i synen på elevinflytande, och eftersom det är de vuxnas röster som väger tyngst, så betyder det att elever gång på gång blir överkörda. Deras rätt till inflytande stannar på papperet, som välvillig retorik från de vuxna. (RB, 2008:7)

I läroplanerna för grundskolan och gymnasiet står uttryckligen skrivet att elever ska ha inflytande över sina studier.

De demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. Elevernas ansvar för att planera och genomföra sina studier samt deras inflytande på såväl innehåll som former skall vara viktiga principer i utbildningen. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (1 kap. 2 och 9 §§, Lpf.)

Och i Skollagen står om gymnasieutbildningen: "Eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas." (kap.5, §3) Liksom det står uttryckt i Barnkonventionens, Artikel 12, som Sverige ratificerade för 20 år sedan, att barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hennes eller hans ålder och mognad.

Idén om ett vidgat elevinflytande i både beslutsprocesser och undervisningen lyftes fram redan i Skolkommisionens betänkande från 1948 och har sen dess betonats i skolans olika läroplaner under andra delen av 1900-talet.

Intresset blir ett helt annat, om varje elev får arbeta med en speciell uppgift, som han har åtagit sig ensam eller tillsammans med några få kamrater. Ännu större blir intresset, om läraren låter eleverna vara med om att fastställa sina speciella uppgifter och ställa upp målen för arbetet. (SOU 1948:27)

Vilket värde har då ett större elevinflytande? Vad är det som säger att just elevinflytandet skulle förbättra elevers trivsel och prestationer i skolan? Eller att de blir bättre medborgare?

Det verkar som det finns en hel del problematik kring att införa ett elevinflytande som är i paritet med det skollag, läroplaner och barnkonventionen föreskriver. Man kan ställa sig undrande till att hindren tycks vara så stora, då det samtidigt finns en föreskriven samhällelig mening med att låta elever ha inflytande över sin utbildning i det faktum att vårt samhälle är demokratiskt ordnat. Liksom att många elever efterfrågar ett större inflytande.

Genom min fallstudie på en kooperativt styrd gymnasieskola, har jag velat undersöka hur skolan och människorna som jobbar i den – elever och lärare – påverkas av att eleverna getts ett relativt stort förtroende i beslut som annars inte brukar involvera elever.

2. Fallstudien: En kooperativ gymnasieskola

Skolan som jag studerat är ett gymnasium som drivs kooperativt – elever och lärare är ägare – i form av en ekonomisk förening. Skolan tar in 230 elever och i dess styrelse sitter totalt sju ordinarie ledamöter. Fyra av dessa är elever och tre är lärare – eleverna är alltså i majoritet. För att få sitta i en ekonomisk förenings styrelse så måste man vara myndig, det vill säga minst 18 år. Därför är elevrepresentanterna i huvudsak elever som går i år tre. Men för att skola in och göra även de yngre eleverna delaktiga i styrelsearbetet så finns det ytterligare nio adjungerade styrelseledamöter. Dessa är yngre elever som deltar på lika villkor, de får samma information och de får ge uttryck för sina åsikter. Den enda skillnaden är att när det kommer till omröstning får de inte rösta. Men styrelsen fattar oftast sina beslut i konsensus vilket innebär att det sällan går till omröstning och detta förstärker känslan av att man faktiskt även som adjungerad kan vara med och påverka styrelsens beslut.

Skolan var från början den estetiska inriktningen på ett kommunalt gymnasium. En lärare på skolan föreslog att man införde det estetiska programmet, vilket gjordes 1993. När kommunen lade ned verksamheten 1997 tog samma lärare initiativet, tillsammans med några engagerade elever och lärare, till att bilda en friskola med estetisk profil. Eleverna på det estetiska programmet var engagerade i att verksamheten skulle fortsätta och blev på så sätt involverade i ett tidigt skede, i planerna på att starta och driva skolan. X-gymnasiet startade som en ekonomisk förening 1999 och flyttade sin verksamhet år 2002 till en annan del av länet där den nu finns.

Alla medlemmar i föreningen betalar en medlemsavgift på 100 kr/år. Medlemskapet är frivilligt men i stort sett alla som går eller jobbar på skolan är medlemmar i föreningen. Varje elev/medlem äger en andel i skolan genom att låna ut 1000 kr (frivilligt) till insatskapitalet, en summa som man får tillbaka när man slutar skolan. Varje månad har skolan ett övergripande möte med representanter från alla delar av skolan. Där diskuteras och förbereds frågor inför kommande styrelsemöten. Andra möten sker veckovis - arbetslagsmöten, klassråd, elevmöten, förberedande styrelse-möten etc. På styrelsemötena tas alla viktiga beslut som påverkar skolan. Varje år hålls en stämma där medlemmarna väljer styrelse.

Skolan är unik i Sverige i att eleverna är delägare och sitter med i styrelsen och dessutom är i majoritet.

I årets (2009) elevnöjdhetssenkät utförd av den kommun där skolan finns, för alla gymnasieskolor i länet, kom skolan på tredje plats i fråga om nöjdhet. Undersökningen genomförs sedan 1996 regelbundet bland s.k brukare (elever) inom samtliga pedagogiska verksamheter. Det kan förstås finnas många faktorer som bidrar till att eleverna är nöjda med sin skola, men att det ändå har samband med den utvecklade elevdemokratien kan ändå antas ha betydelse

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka om, och i så fall hur, elevinflytandet på en gymnasieskola påverkas av att skolan har ett uttalat mål som innebär att elever ges ett stort medbestämmande. Syftet konkretiseras i följande frågeställningar:

- *Hur beskriver gymnasieelever som deltar aktivt i styrelsen och organisationen av sin skola, sina upplevelser av elevinflytande?*
- *Vilka är hindren för ett reellt elevinflytande enligt elever, lärare och rektor i en skola med elevmajoritet i styrelsen?*
- *Hur påverkas elever och lärares arbetsmiljö av det aktiva demokratiarbetet?*
- *Går det att se ett samband mellan det aktiva demokratiarbetet och elevers studieresultat?*

Då det är fråga om en fallstudie av en ”speciell” skola och jag inte haft möjligheten att utvidga undersökningen och göra en jämförande studie med en mer ”ordinärt styrd” skola, kan inga mer långtgående slutsatser dras av detta arbete. Det hänger också ihop med uppsatsens omfång, tillgång till tid – distansstudier i kombination med arbete – och i någon mån den begränsning av handledningen som distansstudier innebär. Arbetet får ändå anses äga sin giltighet i att det lyfter fram ett exempel på en strävan att tillåta ett större mått av elevinflytande än vad som vanligen sker.

Som bakgrund ger jag en översikt av forskning kring elevinflytande på gymnasiet för en mer allmän kartläggning av svårigheter och möjligheter.

4. Metod och avgränsning

4.1 Val av gymnasieskola för fallstudien

För att visa på ett exempel, där elevdemokrati har en framskjuten position i hela skolans verksamhet, har jag undersökt en gymnasieskola som skiljer sig från de flesta andra gymnasieskolor i sin styrelseform och därmed även maktstruktur – X-gymnasiet. Jag kände bara till den här gymnasieskolan lite vagt till att börja med men kom att få upp ögonen för den i samband med en platsannons som skolan publicerade. Då X är unik i sin ägandeform - ägs av elever och personal - och därmed också i sitt förhållande till elevinflytande, anser jag att det är av stort värde att i ett arbete om elevdemokrati undersöka närmare om och i så fall hur den utmärker sig.

4.2 Tillvägagångssätt och etiska ställningstaganden

Jag kontaktade skolans rektor per e-post och frågade om han trodde att det var möjligt att jag kom till skolan och gjorde intervjuer och medverkade på möten. Han var positivt inställd och jag skickade då ett informationsbrev om min undersökning utifrån Högskolan Dalarnas forskningsråds etiska riktlinjer. Rektorn på X var hjälpsam och tog kontakt med lärare avseende både elev- och lärarintervjuer. Det tog ett tag innan lärare anmälde sig eller sin klass för att medverka men jag upplevde att de allra flesta var positivt inställda och gjorde sitt bästa för att jag skulle få mitt material. Eleverna blev tillfrågade genom att jag uppsökte en klass efter samråd med den undervisande läraren. Jag berättade om mitt arbete och frågade klassen om det fanns 5-6 frivilliga elever som ville ställa upp på intervju. De som frivilligt anmälde sig blev den grupp som jag frågade deras klass intervjuade. Jag försökte få fler svar från de tystare i grupperna genom att emellanåt rikta mig direkt till dem.

Intervjuerna genomfördes i ett mindre konferensrum, med dämpad belysning där vi satt i soffor. Jag frågade eleverna om det gick bra att jag spelade in samtalet på md-skiva. Jag började med att berätta för gruppen övergripande om mitt arbete, sedan informerade jag om att medverkan var frivillig och att man hade rätt att ångra sig och dra sig ur i efterhand. Alla förblir anonyma i texten och banden som jag spelade in lyssnar bara jag till och kommer att raderas tre månader efter färdigställandet av uppsatsen. Jag nämnde också att jag inte var ute efter några särskilda svar på mina frågor utan var intresserad av deras ärliga åsikter. Jag sa även att har man en avvikande syn än de andra i gruppen ska man inte vara rädd att föra fram den.

I intervjuerna med elever, lärare och rektor på skolan har jag frågat dem om hur de tycker att skolan fungerar och om de anser att det finns en hög grad av elevinflytande, och vad det betyder för lärandet och trivseln. Jag har också frågat dem om vad deras syn på

demokrati är. Elever från åk 1, 2 och 3 har intervjuats i fokusgrupper om 5-6 personer från respektive klass. Lärare och rektor har intervjuats individuellt.¹

Jag har ställt frågor som kan underordnas den övergripande frågeställningen kring elevinflytande. Jag har även deltagit som observatör vid flera olika möten på skolan (styrelsemöte, övergripande möte², klassråd och arbetslagsmöten) och på det sättet också fått en direkt inblick i skolans demokratiarbete. Jag har begränsat mitt arbete till att göra intervjuer med elevgrupper och lärare utanför klassrummet. Dels beror det på ett behov av avgränsning av uppsatsarbetet, dels har jag valt att fokusera just de demokratiska strukturerna på X, då det är på detta område skolan särskilt utmärker sig. Jag har dock berört frågan om elevinflytande i undervisningssammanhang i intervjuerna och på så sätt fått en viss inblick i vad elever och lärare har för erfarenheter av det.

Studien lyfter fram ett alternativt huvudmannaskap och styrelse av en gymnasieskola och vad det kan innebära att ge eleverna inflytande i gymnasiet.

¹ Se bilaga för intervjufrågorna.

² På det övergripande mötet träffas styrelsen och de olika arbetsgrupperna för att diskutera och förbereda frågor inför styrelsemötet.

5. Översikt av forskning om elevinflytande

Som teoretisk utgångspunkt har jag använt mig av ett urval av forskare inom pedagogik och skolutveckling som under senare decennier avhandlat elevinflytandet. De flesta har själva gjort empiriska studier på gymnasieskolor och vissa både på gymnasieskolan och på grundskolan och påvisat en brist på elevinflytande i förhållande till styrdokumentens mål och riktlinjer. Jag har också använt rapporter och propositioner från Skolverket, Skolinspektionen, Rädda Barnen och Stockholms stads Utbildningsförvaltning och jämfört dem med forskningsresultaten.

Vissa av de forskare (t.ex. Selberg, Forsberg och Wiklund) som studerat elevinflytande ser till en helhet av elevinflytandet – både i organisationen av skolan och i de mer informella formerna för inflytande i t.ex. undervisningen. Andra (t.ex. Wiklund, Swahn och Jormfeldt) har fokuserat elevers inflytande i just undervisning. Det har visat sig att detta område är det där eleverna – åtminstone de lite äldre på högstadies- och gymnasienivå – har uttryckt störst intresse av att ha inflytande. Forskning eller statliga rapporter som pekar åt motsatt håll, att elevinflytandet i svenska skolor är omfattande eller tillfredställande, eller över huvud taget inte önskvärdt från elevers ståndpunkt, har jag inte kommit över.

I forskningen kring elevinflytande har jag inte heller funnit någon skola representerad där elever har en något sånär stor insyn och inflytande i styrelse, budget och planering av skolan. Huvudmannskapet, ägarkonstruktionen har betydelse för maktfördelningsperspektivet av elevinflytandet. Därför anser jag att det är av intresse att se närmare på vad elevernas deltagande i styrelsearbetet på X-gymnasiet har för konsekvenser utifrån vad elever och lärare på skolan uttrycker.

Tolkningar av begreppet elevinflytande, hur det ska implementeras och vad det är för nytta med det är många. Ellen Almgren (2006) pekar på olika distinktioner av demokrati inom statsvetenskaplig demokratidebatt, som har relevans för hur man ser på demokrati och elevinflytande i skolan. Det finns den deltagardemokratiska modellen som handlar just om att vara deltagande i maktutövande. Detta kan elever skolas in i genom att sitta med i elevråd, arbetsgrupper och dyl., och på så sätt lära sig ordningen för ett demokratiskt arbetssätt.

Den andra typen som Almgren lyfter fram är den samtalsdemokratiska varianten. Här betonas mer en öppen diskussion där medlemmarna känner sig engagerade i samtalet och har ett intresse av att föra fram synpunkter och kunna lyssna till andras. Även detta kräver i de flesta fall övning och vana för att samtalen ska kunna leda vidare. Almgren fokuserar i sin avhandling politisk kunskap. Hon har undersökt omfattningen av 14-15 åriga elevers kunskaper om demokratiska system och även s.k demokratiska värderingar. En av hennes slutsatser är (kanske något förvånande) att ett ökat elevinflytande inte korrelerar till ökad demokratisk kunskap. Men hon hävdar också att elevinflytandet har en annan viktig funktion, än att ha kunskaper i demokratiska system, nämligen att barn och ungdomar har

en grundläggande rätt till delaktighet och inflytande i det som rör deras liv (Almgren 2006: 197-202).

Flera av de forskare (t.ex. Forsberg, Selberg, Wikman och Danell) som studerat elevinflytande och hindren för att implementera det i skolan, pekar på lärares viktiga roll i sammanhanget. Många elever vittnar om att det är upp till varje individuell lärare att inbjuda eleverna till inflytande över deras studier.

Gunilla Svingby (1978) skriver i sin avhandling

I en målstyrd organisation är det förhållandet mellan de formella ramarna (styrdokumentet) och de informella ramarna som blir avgörande för maktstrukturen. De informella ramarna utgörs i skolans värld av lärarnas tolkning av de formella ramarna, som ytterst är avhängigt den enskilde lärarens människosyn samt traditionen inom den enskilda skolan/.../. Det informella inflytandet är således beroende av den enskilde lärarens pedagogiska grundsyn och därmed kunskapssyn. (Svingby, i Wiklund 1998:84)

Man kan ställa sig frågan om det finns några bra metoder för att komma ifrån detta faktum. Ett förslag är att frågan om elevinflytande får en större plats inom lärarutbildningen. Försöken med samarbete mellan lärare i arbetslag och ämnesövergripande arbetssätt är en metod som skulle kunna leda till ett öppnare pedagogiskt synsätt som också fäster större vikt vid elevernas delaktighet och påverkan.

Att man som lärare är skeptisk till att elever kan ta ansvar och utöva ett konstruktivt inflytande, är många gånger inte helt ologiskt. Det finns många elever som visar ett stort intresse för sina studier och särskilt för skolan som helhet. Men mycket tyder på att lärare som har tålamod och förmåga att bjuda in och vänta in eleverna också själva har något att vinna. Det är troligt att de lärare som har tålamod och en som det numera kallas, positiv elevsyn, lyckas uppmuntra fler elever till intresse och ansvar. Undervisning, lärande och skolan som helhet har mycket att vinna på ett sådant förhållningssätt.

I denna uppsats vill jag rikta ljuset dels på den omfattande forskning som gjorts i Sverige kring elevinflytande och varför det anses viktigt. Det visar sig att det finns en ganska samstämmig bild sen flera decennier tillbaka om vad elevinflytande och demokrati är bra för, liksom att den är svår att förverkliga på ett tillfredsställande sätt. Det finns i huvudsak tre anledningar som förs fram, till att man bör sträva efter ett större elevinflytande i skolan. Det första är att skolan ska fostra demokratiska medborgare. Eftersom vi lever i en demokrati är det en viktig 'kompetens' att känna till demokratiska grundvärderingar, om t.ex. yttrandefrihet och allas lika värde. Det är också viktigt att känna till sina rättigheter och skyldigheter i en demokrati (t.ex. Almgren 2006). Det andra som flera forskare hävdar, är att ett demokratiskt förhållningssätt i skolor – att ge elever inflytande på sin utbildning och sin skola – befrämjar lärandet. Om man får vara med och planera och bestämma hur framför allt undervisningen ska läggas upp, tenderar man att lära sig saker lättare (t.ex. Selberg 2006 och Ahlström 2009). Lusten till lärandet befrämjas av inflytandet. Den tredje anledningen som förs fram är, skulle man kunna säga, av juridisk / rättighetskaraktär. Det står klart och tydligt skrivet i skollagen liksom i Barnkonventionen, att barn – eleven ska ha inflytande över sin utbildning.

5.1 Elevinflytandets ideologiska dimension

1997 beslutade Riksdagen att inleda ett försök med lokala styrelser med elevmajoritet i kommunala gymnasieskolor. Ett 40-tal gymnasieskolor i landet deltog i försöket. En samlad utvärdering av försöksverksamheten saknas. Försöksprojektet förlängdes i omgångar men avslutades av alliansregeringen i mitten av år 2007, ett beslut som väckte starka reaktioner från flera aktörer, exempelvis elevorganisationerna SECO och SVEA, Lärarförbundet samt elevråd och lärare på de skolor där försöksverksamheten pågått. (RB, Thornblad 2008:16-17) I riksdagens beslut om att inleda försöksverksamheten med de lokala styrelserna angavs att:

Kommunerna ska under en fyraårig försöksperiod få överlåta vissa ansvars- och beslutsfunktioner, som sedan tidigare ligger på styrelsen för utbildningen eller rektorn, till en lokal styrelse där elever har majoritet.³

I den proposition som föregick beslutet betonas även att:

Rektor skall även i en skola med lokal styrelse svara för ledningen av utbildningen. En lokal styrelse kan därför inte få uppgifter som leder till att rektor inte kan utöva sin ledningsfunktion. När det gäller förhållandet mellan lärare och den lokala styrelsen innebär förslaget ingen förändring av ansvaret för att planera och genomföra undervisningen. En elevstyrelse kan aldrig överta det professionella ansvaret för hur undervisningen skall bedrivas.⁴

Trots dessa försäkringar ansåg alltså alliansregeringen och skolminister Jan Björklund att försöket måste avbrytas. Så här motiverade han beslutet:

Jag anser att det är skolans lärare och rektorer som ska ha det avgörande inflytandet och fatta de avgörande besluten i skolan. Försöksverksamheten med elevstyrda gymnasieskolor kommer därför inte att permanentas, utan upphör att gälla vid försöksperiodens utgång den 1 juli 2007. Däremot avser regeringen att utveckla elevinflytandet.⁵

Frågan om lokala styrelser med elevmajoritet har blivit något av en symbolfråga i debatten om elevinflytande. Detta är tydligt i den nuvarande regeringens proposition till ny skollag. Här har man hörsammat Skolinspektionens uppmaning att förtydliga skrivningen om elevinflytande, men samtidigt i skrivningen förhindrat att eleverna kan vara i majoritet i fråga om antalet.

I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare

³ Beslut enligt utbildningsutskottets betänkande 1996/97: UbU10, s. 4

⁴ Proposition 1996/97:109 Lokala styrelser med elevmajoritet, s. 6

⁵ Jan Björklund, svar på skriftlig fråga i riksdagen 2006/07, s. 143

ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. Företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare får inte vara fler än övriga ledamöter.⁶

Detta pekar på att elevinflytande i skolan är en angelägen och på flera sätt även politiskt laddad fråga.

Eftersom inflytande är kopplat till ansvar som ofta hör ihop med mognad är det logiskt att ungdomar ges mer inflytande ju äldre de är. Det har visat sig att det motsatta gäller, ju äldre barnen blir desto mindre upplever de att de har att säga till om. (RB, 2007)

I *Elevroll i förändring* – en rapport från Demokratiprojektet (Wikman, 2006) som utfördes på uppdrag av Stockholms stad 2004-2006 – framkommer det att det finns flera hinder för ett mer djupgående elevinflytande. Projektet hade som uppdrag att dels undersöka hur det ser ut i fem gymnasieskolor i Stockholm i fråga om elevinflytande, dels initiera ett arbete för att förbättra det. Några av hindren för ett ökat elevinflytande på gymnasieskolan som elever, lärare och rektorer pekar på i rapporten är:

- Många elever har åsikter men orkar aldrig göra något när det kommer till verkställande.
- Det är svårt att få elever engagerade då det blir en extra belastning för dem.
- För många kommer till tals om för mycket.
- Lärare bestämmer självständigt, oberoende av elevernas åsikter.
- Kalendarier sätter i vissa lägen upp hinder för elevinflytandet.
- Det finns inget tydligt forum på skolan där man kan diskutera meningsskiljaktigheter.

Men flera exempel på positiva erfarenheter av ett ökat elevinflytande framkommer också. Några av dessa:

- Det skapar intresse och debatt på skolan.
- Med inflytande blir man tyngd av allvaret men samtidigt blir man rak i ryggen och stolt över det ansvar man tagit.
- Lärare har upplevt att de fått en ny syn på sitt kunskapsutvecklande – Olika elever har olika behov, men alla har behov av att lära och utvecklas.
- Jobbet som lärare blir roligare och lättare när kommunikationen med eleverna blir bättre. (Wikman, 2006: 96-97)

5.2 Elevinflytandets uttalade begränsningar

Donald Broady (1981) har i sin forskning kring *Den dolda läroplanen* på 80-talet fört upp till ytan hur skolan som institution har en dold agenda som verkar i motsatt riktning till demokratiseringsmålen.

⁶ Ny skollag, prop. Ds 2009:25, 4 Kap.16§

Skolan fostrar som institution, inte för att den enskilde läraren vill ha det så, utan genom själva skolans organisation, de hierarkiska strukturerna, verksamhetsformerna. /.../ Undervisningens 'ramar' (tid, antal elever, kursavsnitt som ska gås igenom), skolan som institution samt skolans funktioner att förvara, sortera och socialisera eleverna, formar en dold läroplan, dvs en uppsättning institutionella krav på eleverna, något som oftast sker 'bakom ryggen' på såväl lärare som elever. /.../ Elevrollen karaktäriseras normalt av passivitet och beroende av lärarens initiativ. Skolans roll i samhället har förändrats från en auktoritär skola som fostrade lydiga medborgare mot en mer demokratisk skola, men skolan är samtidigt traditionell och har ett för många dolt normsystem där mannen /pojken och medelklassens värderingar är norm. (Broady, 1981:18)

Broady beskriver här det som många i skolvärlden vittnar om, nämligen paradoxen i att skolan ska uppmuntra till fritt tänkande och kreativitet samtidigt som den på många sätt i sin struktur gör precis det motsatta. Scheman, kalendarier, tjänstefördelning, budgetramar och inte minst betygsbedömning tvingar in såväl lärare som elever i särskilda roller och begränsar lärande och handlingsutrymme.

Att båda begreppen elevinflytande och demokrati är vida och mångtydiga i sin mest grundläggande bemärkelse komplicerar forskning och utvärdering av dem, men genom att noggrant bena ut och precisera definitionen som används och samtidigt avgränsa dem till att gälla vissa områden blir både demokrati och elevinflytande greppbara. Mångfalden av definitioner är också av godo för att behålla en vid och flerbottnad dimension av elevinflytande.

Hur diskursen förs kring vad elevinflytande är eller bör vara, liksom vad det är bra för har stor betydelse för definitionen av begreppet. Mats Danell (2006) tar i sin avhandling upp hur pedagoger i sin diskurs om elevinflytande neutraliserar begreppet:

I den ena riktningen neutraliseras elevinflytande när begreppen återspeglar läroplanens intentioner. I den andra riktningen neutraliseras begreppen när elevinflytande förbinds med den enskilde pedagogens föreställningar. De uttryck som framstår som "laddade" med intentioner accepteras i den stund de frikopplas från läroplanen eller den enskilde pedagogen. /.../ Uttryck för elevinflytande som accepteras i samtalen ikläds vaga formuleringar och övervakas för att inte inskränka pedagogens manöverutrymme och möjligheter att tolka läroplanens intentioner visavi den egna praktiken. Genom neutraliseringen av begreppen har fältet lämnats fritt för den enskilde att konstruera elevinflytandets innebörd. (Danell, 2006:158-59)

En forskare som undersökt gymnasieskolor utifrån en organisatorisk och ledarskapsmässig utgångspunkt är sociologen Björn Ahlström (2009). Han pekar på att skolor som kan anses framgångsrika både i lärande och socialt - med liten eller ingen upplevd kränkande behandling - har ett mer utvecklat elevinflytande än vad skolor i allmänhet har.

A culture that embraces fundamental democratic values gives the students abilities to interact with each other in a manner that is characterized by respect and thus makes them secure and able to develop their confidence and self esteem; this has benefits in relation to both objectives of the schools [academic and social education and development]. /.../ In accordance with the present curriculum, a pedagogic approach that gives the students

the ability to participate and be involved in the school has benefits in relation to the academic development as well as reducing the level of bullying. Notably and significantly, a school that has a high level of participation also has students with higher grades and less bullying. (Ahlström 2009:39-40)

Elevinflytande leder alltså inte bara till en trevligare arbetsmiljö i skolan utan också till bättre lärande och studieresultat, enligt vad Ahlström hävdar.

Själva omfattningen av undersökningarna kring elevinflytande visar att, även sett ur många olika aspekter, är resultaten för 'elevinflytande i skolan' nedslående i förhållande till de uppsatta målen. Eva Forsberg har gjort ett omfattande forskningsarbete kring frågor om elevdemokrati och är inom svensk forskning på området en auktoritet. Hon har utfört omfattande enkät- och intervjuundersökningar i grundskolans olika stadier under 90-talet, med mål och syfte att granska och kartlägga elevinflytande utifrån ett flertal aspekter. Exempel på hennes arbeten är *Elevinflytande eller vanmakt?*, (1992a), *Verksamhetsideal och skolverklighet*, (1993), och *Elevers inflytande över skolarbetet*, (1995). Så här beskriver hon sammanfattningsvis vad hennes forskning visat:

Mot bakgrund av studierna och utredningarna konstateras att den socialisering som sker i svensk skola i huvudsak svarar mot en passiv och mottagande elevroll där lärare tar större delen av talutrymmet i anspråk. Dessutom noteras att det föreligger svårigheter med att ändra på detta förhållande, eftersom eleverna relativt snabbt anpassar sig till en underordnad elevroll. Undersökningarna visar också samfällt på att elevers inflytande i praktiken är ringa eller närmast obefintligt, samt att det föreligger hinder av såväl subjektiv som objektiv karaktär. (Forsberg, 2000:44)

Vad är det som ställer upp hinder för vuxna att låta barn och ungdomar vara med och bestämma och påverka? Många av de lärare jag träffat på olika skolor jag jobbat på uttrycker en misstro mot elevernas intresse och förmåga till initiativ och kreativitet. Något som motsäger detta är en undersökning gjord 2002 av Bengt Brodow och Kristina Rininsland – *En skola som om elever betydde något*. De har bett ungdomar i åk. 8 och 9 i grundskolan och i åk. 1-3 på gymnasiet att skriva en fritt utformad uppsats om vad de anser om skolan och vad de önskar sig. Här berättar eleverna fritt ur hjärtat om sina erfarenheter, synpunkter och insikter och ger många kreativa förslag på förbättringar och förändringar inom olika områden. Något som framträder tydligt i undersökningen är att eleverna inte alls bara är negativt inställda till skolan även om de här får ett ypperligt tillfälle att klaga. Så här skriver en kille i åk 1 på SP om hur han ser på skolan:

'...Ja den utvecklar eget tänkande som passar de flesta rätt bra. Mycket eget arbete, eget ansvar och dylikt. Skolan är inte längre ett ställe där man sätter sig vid bänken och lyssnar till vad läraren säger. Det är ett ställe dit man går för att utvecklas med hjälp av olika läromedel och med läraren som hjälp.' (Brodow och Rininsland, 2002:15)

Föreställningen att elever i allmänhet inte engagerar sig i skolan eller i sin utbildning är, i många sammanhang, inte helt övertygande. Kan det bero bara på elevers ointresse att det är svårt eller omöjligt att införa ett större och mer långtgående elevinflytande i skolan? Med hänsyn tagen till att barnen/eleverna tillbringar en stor del av sin tid och sitt liv i

skolan bör det anses rimligt att de har ett intresse av hur deras arbete, utbildning och miljö tar gestalt.

En anledning till det bristande elevinflytandet i svenska skolor kan vara att det finns en mer eller mindre medveten motvilja till att avsäga sig maktbefogenheter hos lärare och skolledare. Brister i elevinflytande kan rationaliseras bort med olika argument. Det finns, som Danell (2006) beskriver, en utbredd oro bland lärare och pedagoger (inte mig själv undantagen) för att om man förändrar sitt arbetssätt till ett mer elevaktivt, leder det till mera oordning och ett sämre lärande. Det tar för mycket tid och energi i förhållande till vad det ger i kunskaper, lärande och utveckling. Men det handlar också om hur makten organiseras både formellt och informellt. Skolan är i mångt och mycket en avspiegling av det övriga samhället och ibland kan man fråga sig hur väl fördelad makten egentligen är, även där.

Maktutövande är, som Michel Foucault påtalat i sin forskning, i västvärldens samhällen, sällan något som ligger i händerna på en diktator eller oligarki. Det är mer vanligt att makt utövas genom ett icke uttalat och otydligt system – den är disciplinär.

I sin bok *Övervakning och straff* (Foucault, 1974) beskriver Foucault hur kontroll och maktutövning under 1800-talet relativt radikalt bytt karaktär från brutal och demonstrativ till en disciplinär makt, blickarnas makt. Denna typ av maktsystem är beroende av ett väl uppbyggt hierarkiskt system enligt pyramidprincipen. Makten fördelas neråt i lagren så att några övervakar några andra som övervakar ännu fler under sig o.s.v. Detta blir ett effektivt system där risken att någon ska komma utanför bevakningsnätet är mycket liten. Man kan se det tydligt när det gäller skolan där eleverna fick olika befattningar som; intendent, observatör, monitör, repetitör, böneläsare, skriftkontrollant, bläckförvarare, allmoseutdelare, visitator. Alla dessa befattningar har en övervakande funktion. Hela maktapparaten blir på så sätt betydligt enklare och mer lätthanterlig. Makten utövas på ett automatiskt sätt. Läraren är inte ensam om att ha den utan den finns lite var stans och kan koncentrera sig på sitt speciella område. (Lundstedt; 1992:8)

Även om både samhället i stort och skolan som institution har förändrats mycket fram till 2000-talet så finns disciplinära maktprinciper kvar. Dessa ligger djupt rotade i hela samhällsapparaten och i oss själva som del av en traditionsbunden kultur. Här finns en stark dikotomi mellan ett gammalt arbetssätt och ett föränderligt samhälle. Flera slutsatser inom pedagogisk forskning visar på (se t.ex Selberg, 2001, Ahlström, 2009) att man lär sig mycket bättre om man dels kan relatera undervisningen till sina egna erfarenheter och dels har möjlighet att påverka sin utbildning innehållsmässigt och metodmässigt.

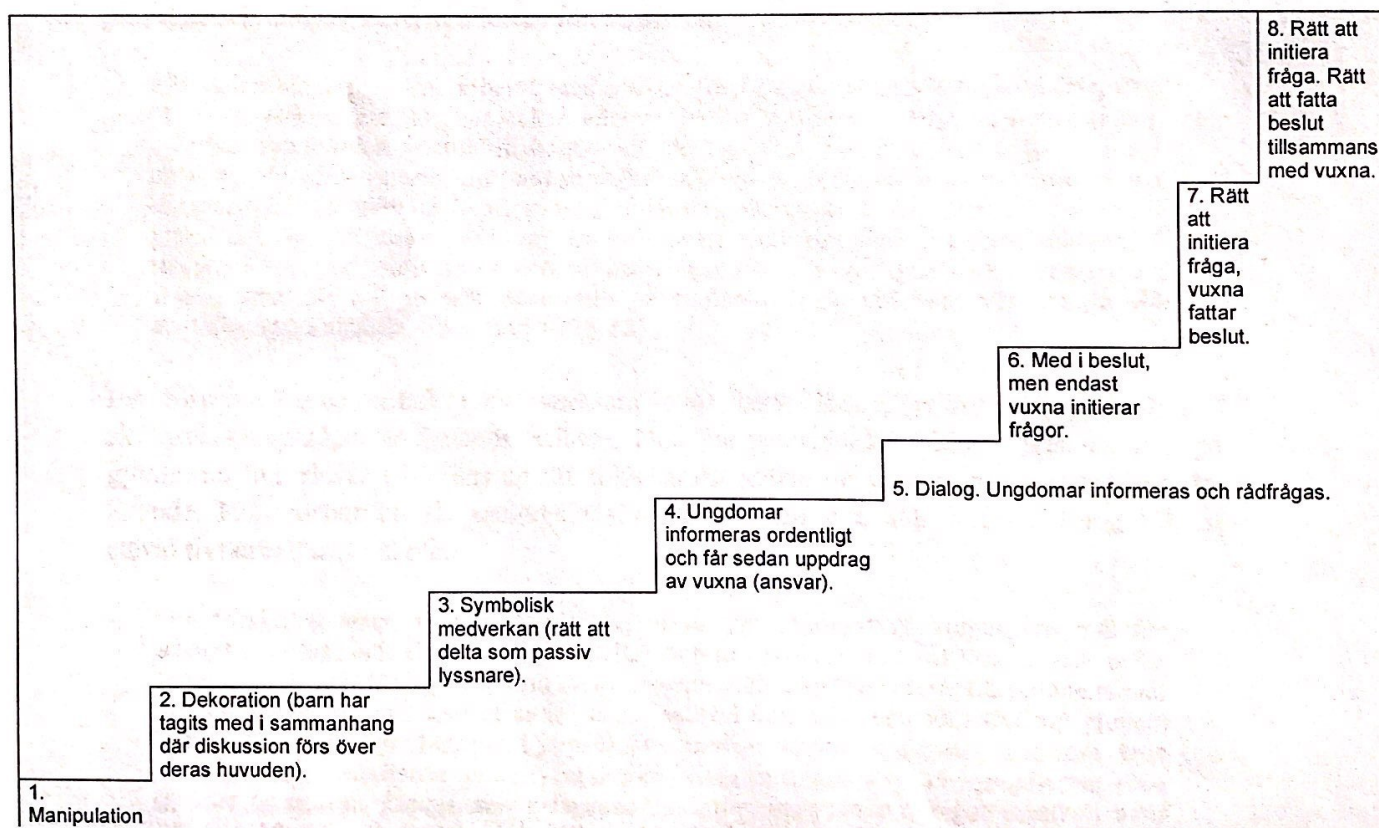
5.2 Hur och vad kommer elever till tals om?

Då det finns flera olika uppfattningar om vad elevinflytande är och bör vara - vad det kan omfatta - finns det anledning att försöka konkretisera och tydliggöra hur elevinflytandet i gymnasieskolor gestaltas. Det är också intressant att förtydliga olika grader av makt att påverka. Med hänvisning till Mats Danells (2006) avhandling som belyser hur begreppet

elevinflytande ofta neutraliseras i pedagogers diskurser kan man hävda att, trots sin relativa förenkling, fyller ansatserna till att systematisera inflytande och delaktighet en funktion.

Den amerikanska forskaren Sherry Arnstein har utvecklat en delaktighetstrappa i åtta steg, från manipulation till medborgarkontroll. Trappan har översatts och anpassats på olika sätt efter svenska förhållanden och används t.ex i Strängnäs kommun. (Thornblad, 2000:22)

Här är ett exempel på hur delaktighetstrappan kan se ut, anpassad till elevinflytandet.



Denna version av delaktighetstrappan är hämtad ur uppsatsen *Elevråd. En skendemokrati. Elevrådsarbete i två skolor*. Examensarbete av Malin Bergström vid Södertörns högskola vårterminen 2006.

Då det i många undersökningar visar sig att elever anser sig inte ha tillräckligt med inflytande samtidigt som lärare menar att de har det, är den här typen av gradering relevant. Genom att sätta fingret på kvaliteten av delaktigheten, makten, kan man åskådliggöra hur långt och hur djupt elevinflytandet sträcker sig.

En liknande skala som den ovan av en svensk forskare är Kjell Jormfeldts (1994) *Kartläggning av elevinflytandet i gymnasieskolan – Konstruktion av ett mätinstrument för elevinflytande*. Jormfeldt undersöker elevers inflytande i klassrumssammanhang och undervisning. De fyra områden han delar upp sin undersökning i är *rekreation, trivsel, ordningsfrågor* och *undervisning*. Han har låtit 489 elever i 21 klasser och 42 lärare på en gymnasieskola svara på frågor i ett frågeformulär. Undersökningen påvisar att det som eleverna har något substantiellt inflytande i, är mer eller mindre uteslutande rekreation. Under rekreation räknas klasskassa, klassfest, klassresa o.dyl. – alltså inte studiernas utformning eller innehåll.

Gun Wiklunds studie från 1998 *Gymnasieelevers upplevelser av och syn på elevinflytande* visar på ett liknande resultat, nämligen att det är främst klasskassan och klassfester som eleverna får tycka till om och ha ansvar för. Många av eleverna anser att deras inflytande på skola och undervisning är alldeles för begränsat.

Elevråden har i huvudsak arbetat med sociala frågor som att ordna studentbaler, dela ut rosor, julkort etc. De har också arbetat med miljöfrågor. Enligt eleverna är den primära innebörden i elevinflytande att de enskilda eleverna har möjlighet att påverka sin egen inlärningssituation. Eleverna vill ha inflytande på det som sker i klassrummet, i vardagssituationen, i inlärningssituationen. De önskar delta i planering av lektioner, vid val av arbetssätt och innehåll i undervisningen, i tidsplanering vad gäller prov och utvärderingar etc. De vill också vara delaktiga i frågor som rör miljön och ekonomin på skolan och de vill vara närvarande vid anställningsintervjuer. (Wiklund 1998:82)

En forskare, som också varit verksam som både lärare, rektor och utbildare i skolutvecklingsfrågor är Gunvor Selberg. Hon har undersökt i både grundskola och på gymnasiet hur elever påverkas av att tilldelas ett större inflytande och ansvar över sitt lärande. Hon menar att de nationella styrdokumentet inte står i motsättning till ett elevaktivt arbetssätt i skolan.

Min forskning visar på möjliga sätt att nå de nationella styrdokumentens mål för arbetet i skolan. När eleverna själva deltar och är involverade i sitt lärande utvecklar de kunskaper och färdigheter som de nationella målen strävar efter. Läroplanens mål "att ha ansvar för sitt eget lärande" är en central tanke för den som studerar elevers inflytande på sitt eget lärande. I jämförelsen mellan de olika elevgrupperna som lärde om Kina och i studierna av inflytanderika lärandearbeten visar elevgrupperna olika sätt att ta ansvar. Elever med erfarenhet av stort inflytande har god kontroll över vad som händer och över vad de vill ska hända. I elevgrupper med mindre erfarenhet av inflytande saknas denna kontroll. (Selberg 2001:159)

Selberg pekar också på de många trögforcerade strukturella faktorer som ligger i vägen för en utveckling av skolan åt demokratiskt håll.

Det är alltför många organisatörer, administratörer och byråkrater som har tagit befäl. Det finns för mycket strävande efter att system ska fungera och planer ska upparbetas i stället för att hitta filosofin med varför vi finns i skolan och därefter söka det goda systemet och de goda planerna. /.../ I ambitionen att försöka uppnå resultat våldför sig organisatoriska, administrativa och ekonomiska system på

skolans inre arbete och försöker med dessa system styra in i minsta detalj. (Selberg 2001:162)

5.3 Elevinflytande som samspel och dialog

Eva Forsberg, beskriver i sin avhandling *Elevinflytandets många ansikten* hur elever kan agera i sin relation till maktutövningen i skolan:

- Hälsan tiger still – hon eller han är nöjd och tar därför inget initiativ
- Vanmakt – man är missnöjd, men förblir passiv; det är vanmaktens tystnad. Vanmakten utmärks av en passiv anpassning till den rådande situationen.
- Maktlöshet – man tar ett initiativ, men får inte igenom sina önskemål, det är maktlöshetens bittra erfarenhet.
- Maktutövning – man tar ett initiativ som blir framgångsrikt. (Forsberg 2000: 46)

Forsberg menar att det finns en potentiell konflikt mellan å ena sidan den statliga styrningen över skolan och lärarnas uppgift att leda och organisera arbetet i klassrummet, och å andra sidan elevernas rätt till inflytande.

För en lärare kan det därför kanske till och med framstå som om han eller hon måste 'abdikera' för att eleverna ska kunna få ett reellt inflytande. (Forsberg 2006:128)

Samtidigt understryker hon att makt kan utövas på olika sätt, som dominans eller som gemenskap. I en artikel i *Pedagogiska Magasinet* nr 3 2005 utvecklar Eva Forsberg en mer nyanserad och fördjupad bild av vad elevinflytande är och hur man kan tolka det. Makt kan definieras inte bara utifrån ett dominansperspektiv, vem som kommer ut som vinnare i en kamp, utan även något som kan komma till uttryck i gemenskap och i samspel. Elevinflytande kan definieras utifrån elevernas *subjektiva intresse*, det vill säga i vilken grad elever upplever att de får som de vill. Det subjektiva intresset, skriver hon, måste alltid vara en utgångspunkt, även om det kan vara problematiskt. Det kan vara svårt för individen att formulera sina intressen. Han eller hon kan exempelvis sakna relevant information, fatta ogenomtänkta beslut eller falla för gruppträck. Lärares och vuxen världens hållning beskriver Forsberg med begreppet *det objektiva intresset* – vad de vuxna menar främjar elevernas intressen. *Det objektiva intresset ska ses som ett komplement till det subjektiva.* (Min kursivering) Det finns nämligen en svaghet med att utgå från det objektiva intresset – det utgår alltid från att någon eller några bestämmer vad som är bäst för andra.

Det *formativa intressebegreppet* är ett alternativ till det subjektiva och det objektiva. Till skillnad från dessa där det är innehållet som står i fokus, är det här forandet som är i fokus - i möten och dialoger där alla parter är öppna för att omformulera sina intressen. Det skulle kunna uttryckas som en dialog mellan elevens subjektiva intressen och de vuxnas bild av vad som är bäst för eleverna. I en sådan process får eleverna information och argument som kan leda till att de omformulerar sina subjektiva intressen, samtidigt som de vuxna förändrar sin bild av vad som är bäst för eleverna.

Avgörande för att elever ska kunna forma och upptäcka sina intressen är att undervisningen är en så fri formeringsprocess som möjligt. Med kännetecken som möten och dialog, mångfald, beaktande av subjektiva intressen samt utsträckning i tid och rum blir läraren en central person med uppgift att värna om dessa aspekter. För att göra detta behöver lärare omfattande didaktiska kunskaper som kan fungera som dörröppnare för elever att utveckla nya sätt att se på sig själva, på relationer till andra och omvärlden. (Forsberg, Pedagogiska Magasinet, 2005, nr. 3:30)

Men frågan om hur stort inflytande elever har eller bör ha över sin skola och utbildning ligger inte endast på lärarnivå. I slutändan är det en idé om samhället och maktfördelning med ideologiska förtecken som ligger till grund för ställningstagandena, och därför får skolpolitik och pedagogiskt ledarskap också en avgörande betydelse för hur elevinflytande tar gestalt.

I en alldeles nyligen framlagd avhandling visar Björn Ahlström (2009) på att ledningen och skolans organisatoriska kultur har en avgörande betydelse för både framgångsrika sociala resultat och studieresultaten. Elevinflytandet är här av stor betydelse.

Transformational and ethical leadership, characterized by meaning, values, ethics and compassion, appear beneficial for schools to be successful in both the social and academic field. The schools need a structure that encourages the students to participate and by so doing aids the students in developing academically. (Ahlström 2009:39)

6. En skola med elever som delägare och i majoritet i styrelsen

6.1 X-gymnasiets demokratiarbete och elevernas möjligheter att påverka

Det är vi som går här, det är vi som ska utbildas och det är vi som tar skada om utrustningen eller utbildningen är dålig, därför bör vi också få ha något att säga till om.
(Elev i åk.1)

I intervjuer med elever i fokusgrupper frågade jag om deras syn på X:s demokratiska styrelsesätt, elevinflytande i allmänhet och deras inflytande på kurser och undervisning, både vad gäller innehåll, planering och metoder. Så gott som alla elever var medvetna om att skolan utmärker sig i hur den styrs och är organiserad, men flera var inte medvetna om det när de sökte till skolan, utan förstod det när de väl börjat. I det stora hela hade eleverna en positiv inställning till skolans demokratiska system, och menade att det leder till att eleverna har både mer och större inflytande än vad andra elever har. Många sa att de inte kände till så mycket om andra gymnasieskolor men jämförde med sina grundskolor. Det syfte de flesta påtalade i fråga om det demokratiska styret av skolan var just att eleverna kunde få mer att säga till om och därmed förbättra skolan på flera punkter.

När jag frågade om andra fördelar nämndes att klimatet på skolan blir bättre då elever känner att de blir lyssnade på och att förslag de kommer med drivs igenom. De elever som engagerat sig extra genom att sitta med i styrelsen, antingen som ledamot (åk.3) eller adjungerande (åk 1-2 då de som omyndiga inte kan ha rösträtt i föreningen), påpekade att det också ledde till att man lärde sig lyssna och förhandla och att ta ansvar för pengar.

På frågan om det finns något problematiskt med elevinflytande i skolan svarade flera elever att allt för många elever inte engagerade sig, och ofta hände det att elever framför klagomål men inte är beredda att arbeta vidare med saken för att förändra det till det bättre. En annan nackdel som framhölls var att systemet är trögt och tidsödande. En tjej sa så här: ”Vi är ju faktiskt tonåringar och har andra intressen också.”

Men även de som hade en del invändningar var positiva till systemet i det stora hela. Endast en elev av det 30-tal jag pratade med var väldigt kritisk till ett förhållandevis omfattande generellt elevinflytande i skolan. Han menade att elevers förslag sällan är till gagn för alla och att läraren/de vuxna är bättre rustade att besluta i alla fall i frågor gällande undervisning. En annan elev påpekade också att det var negativt att elever och lärare kom på en så jämlik nivå, då sjönk respekten för lärarna och därmed elevernas prestationsnivå.

När det kom till elevernas inflytande i just undervisningen och kurserna i mer direkt bemärkelse vittnade de om många olika erfarenheter. Flera framhöll att det helt beror på varje individuell lärare hur pass öppen hon eller han är för att låta eleverna vara med i val av arbetssätt och kursupplägg. Det blev tydligt för mig att här skiljer sig X-gymnasiet inte så mycket från andra skolor. Det tycks inte finnas någon uttalad gemensam syn på hur man förhåller sig till elevinflytande i undervisning och kursplanering. Möjligen då att något fler lärare än vanligt är intresserade av att tillåta mer elevinflytande för att de just jobbar på denna skola, men detta är inte en entydig slutsats. Vissa lärare nöjer sig enligt eleverna med att visa upp kursplan och betygskriterier i början av kursen, och påvisa vad eleverna förväntas uppnå. Andra är mer öppna för att låta elever vara med och planera t.ex. när prov ska ligga, om man ska redovisa muntligt eller skriftligt m.m. En elev hade fått igenom av historieläraren att hon skulle få ägna tid åt släktforskning inom kursen.

Vad det gäller huruvida elevinflytandet bör begränsas i något avseende så nämnde flera av eleverna just kursplanerna då där står skrivet vad man förväntas ha kännedom om och behärska. Det som eleverna framhöll som mest positivt med skolan var den trivsamma och intima stämningen, som till stor del har att göra med att X-gymnasiet har endast 230 elever och alla har ett mer eller mindre gemensamt intresse – dans, teater, musik. Men trivsselfaktorn beror även till avgörande del av elevernas förhållandevis stora inflytande över skolan eftersom det gör att de känner sig sedda och respekterade svarade många. I de olika arbetsgrupperna, på styrelsemöten o.dyl. träffas också elever och lärare i en något annan roll än i klassrummet och lär känna varandra mer ingående.

Ett exempel på frågor som kommit upp och som lett till förändring var bättre mat i restaurangen. Denna fråga, vad gäller missnöje med maten som serveras, är något som jag mött i ett flertal skolor jag jobbat i eller känner till. Matråd har bildats men väldigt sällan har några märkbara förbättringar drivits igenom. Det har dock eleverna på X-gymnasiet gjort och detta ledde till att alla de elever, från ett tiotal gymnasieskolor, som äter i restaurangen fick del av förbättringen.

Ett av de förslag som lades fram av en elevrepresentant från ett klassråd på det övergripande mötet, var att man skulle utveckla ett system för hur elever som behöver extra hjälp i ett ämne eller avsnitt skulle kunna få det av en annan elev. Om de elever som känner att de är duktiga inom ett ämne, främst gällde det kärnämnen, anmäler sig i en pärm eller på intranätet som frivillig så kan andra elever som behöver stöd i samma ämne höra av sig till 'hjälpredan'. Förslaget mottogs med allmänt bifall av de ca 40 mötesdeltagarna. En grupp utsågs för att arbeta fram hur systemet skulle utformas. Detta är ett bra exempel på ett helhetseende från elevers sida, där man vill förbättra och förenkla för alla på skolan.

En annan punkt som flera av eleverna nämnde när det gäller hur de övar inflytande, är att elever sitter med vid anställningsintervjuer av rektor och lärare. Någon invände mot detta att elever ju inte har den pedagogiska insikten som behövs för att avgöra om en person kan klara sitt jobb på ett bra sätt. Mot detta fanns synpunkten att det visst har betydelse att det finns ett elevperspektiv med eftersom skolan i lika hög grad är elevernas arbetsplats och det är dem rektors och lärares arbete ska komma till godo. Men elever påpekar också att det inte bara är känslan av att få vara med och bestämma som gör skolan bra utan förslagen och de faktiska besluten blir också bättre genom att eleverna är med. En rektor eller några lärare kan inte veta tillräckligt om t.ex vilka instrument eller vilken utrustning som behövs. Många gånger är eleverna mer insatta i dessa frågor.

Det är alltid bättre att välja själv, det blir roligare när man har varit med och bestämt själv. Då lär man sig saker lättare också. (Elev i åk. 1)

6.2 Lärare på X-gymnasiet trivs bra

De lärare som tog sig tid och ställde upp på en intervju (6 st.) svarade att en viktig anledning till att de trivs bra på skolan är att eleverna har ett relativt omfattande inflytande över skolan. Liksom flera elever uttryckte det påverkar demokratiarbetet stämningen i skolan och gynnar ett öppet, diskuterande klimat. Elevers medverkan på möten och i styrelsen gynnar elev – lärarrelationerna genom att de där är mer jämbördiga. När eleverna visar sin förmåga att ta ansvar och engagera sig för skolan som helhet upplever de att de får en större respekt av lärarna, och vice versa.

Lärare uttrycker också att skolans organisatoriska form är en viktig förutsättning för elevinflytandet, men för att behålla och utveckla ett meningsfullt elevinflytande och demokrati krävs ett kontinuerligt arbete. Nya lärare anställs och måste 'skolas' in i skolans arbetssätt, liksom varje års nya elevkull. När ettorna börjar på skolan kommer tidigare elever som nu gått ut och presenterar hur organisationen av X-gymnasiet fungerar och vad styrelsearbete, klassråd och arbetslagsmöten innebär, vad det kräver och vad det ger.

Flera lärare pekar på att mötesordning, beslutsfattande och strukturerna för demokratiarbetet behöver förbättras. En arbetsgrupp som håller på att bildas, kommer att ha till uppgift att vidareutveckla demokratiordningen - hur man kan förfina och fördjupa de demokratiska principerna i arbetsgrupper och styrelse. Ett exempel på detta är att man

ser närmare på proportionerna för hur många lärare respektive elever som sitter med på mötena. Är de vuxna ofta i majoritet på mötena kan det påverka elevernas upplevelse av sitt inflytande på ett negativt sätt, även om de de facto är i majoritet i styrelsen.

Det blir viktigt att för att ett verkligt elevinflytande och demokrati ska råda, förvissa sig om att inte ett outtalat maktövertag hos lärarna uppstår bara genom att de är vuxna och om de dessutom ofta är i majoritet på mötena. En annan punkt är hur information sprids. För att elever ska kunna föra fram sina ståndpunkter och veta vilka beslut som gynnar dem och skolan, är det viktigt att de har samma tillgång till förhandsinformation som lärare och rektor. Men det ständiga demokratiarbetet är också en viktig faktor för att lärarna trivs, det ger en dynamik till skolan / arbetsplatsen och en dimension utöver det 'vanliga' pedagogiska arbetet, enligt flera lärare.

När elever får möjlighet att ta ett större ansvar och ha inflytande reagerar de på olika sätt, ofta blir de lite ängsliga först men då gäller det att stötta dem. Elevperspektivet är viktigt och det måste lärare och rektorer alltid ha för sina ögon, säger en lärare. Målet för undervisningen är att eleverna ska bli självständiga och överträffa läraren själv i sina kunskaper, säger personen.

Anledningen till att många lärare och skolledare tvekar inför att tillåta ett större elevinflytande är oro och ängslan inför sin egen roll och sitt uppdrag, hävdar flera av lärarna när jag frågar dem. Det saknas också ofta en kontakt hos ledare och skolpolitiker med verksamheten. Administration och ledare är upptagna med sina organisatoriska och administrativa arbeten. Rektorer skulle behöva mer utbildning och vara mer pedagogiskt inriktade än att vara personalchef och syssla huvudsakligen med ekonomi. Detta stämmer överens med det som Gunvor Selberg (2001) pekar på, att kärnverksamheten – pedagogiken, utbildningen, kunskaperna och lärandet - kommer i skuggan av det organisatoriska och byråkratiska.

6.3 Allt är inte rosenrött

En lärare säger, när jag frågar om huruvida X-gymnasiet är en speciell skola som har särskilda förutsättningar för ett omfattande elevinflytande, att det inte finns ett självklart svar. Läraren säger att skolan har i sin struktur mycket goda reella förutsättningar för medverkan från elevhåll, men samtidigt kan dessa begränsas genom informella strukturer, vilka personer som finns med i t.ex. en arbetsgrupp och hur de agerar.

Stöd för detta fick jag också på ett av de arbetslagsmöten som jag närvarade vid. Här var lärarna i stor majoritet och hade då ett övertag i diskussionen med eleverna både i *antal*, som *vuxna* med en större kunskap och större medvetenhet om hur man för fram den, liksom inte minst som *undervisande lärare* åt de närvarande eleverna. Det var tydligt på mötet, där man diskuterade resurser och innehåll i en av kurserna på programmet, att det

fanns en maktobalans mellan elever och lärare. I vissa lägen talade de vuxna över huvudet på eleverna (hög abstraktionsnivå) och en slags 'härskartenik' utkristalliserade sig. Under den tid jag närvarade lämnade tre elever rummet. En lärare kritiserade elevers oförmåga att ta ut ett F eller G i en musikskala. Detta riktade sig visserligen till andra elever än de närvarande men påminde alla deltagare om lärares position i förhållande till elever. Jag fick intrycket att de tre – fyra elever som var med i diskussionen fick lov att vara av ett tufft virke för att kunna hävda elevernas intressen i detta fall. Jag vill dock påpeka att det också fanns en vilja och attityd från flera av lärarna att verkligen lyssna till och ta in elevernas ståndpunkter.

De allra flesta, både elever och lärare som jag talat med, tror att ett väl utvecklat demokratiskt system skulle kunna fungera även på andra typer av gymnasieskolor – större skolor, gymnasier med andra programriktningar och kommunalt drivna skolor. Även om eleverna inte är delägare så skulle de kunna ha ett reellt inflytande över många fler frågor. Det finns också exempel på större kommunala gymnasieskolor där man eftersträvar större elevinflytande genom en demokratisk organisation. Två exempel är Globala gymnasiet i Stockholm och Rekarnebygymnasiet i Eskilstuna. Båda gymnasierna har elevinflytande som ett viktigt mål för skolans arbete och har organiserat skolan efter detta.

Att demokratiarbete är tidsödande och kan vara mödosamt vittnar både elever, rektor och lärare om. Elever säger att ointresset och det bristande engagemanget hos en del elever drar ner lusten och arbetsmoralen hos dem som är engagerade. Men de hävdar också att det inte är nödvändigt för att elevinflytandet ska fungera att alla är lika engagerade. Det skulle t.o.m kunna försvåra arbetet. Rektor, som också är undervisande lärare, säger att eftersom eleverna har mindre erfarenhet än de vuxna, är det svårt för dem att ha samma överblick och insikt som de vuxna i mer komplexa frågor.

Flera lärare menar också att regelverk och lagar i många fall begränsar utrymmet för elevinflytandet. Rektors roll som ansvarig arbetsledare och t.ex lagen om anställningsskydd har betydelse för elevinflytandes karaktär och handlingsutrymmet. Skolinstitutionens arbetsstruktur och hierarkiska karaktär, spelar en viktig roll för huruvida elevinflytandet hämmas eller tillåts blomma.

En lärare som jag pratat med säger att den kan se att elever, när man ger dem möjlighet att påverka sina studier och sitt arbetssätt och ta ett större ansvar, växer från att ha varit ganska ängsliga till att våga hävda sig och att ta mer ansvar i sitt arbete. Till att börja med har de en uppfattning av att 'det är kört och hopplöst och att ingen kommer lyssna, att de inte har någon makt'. Men sakta men säkert utvecklas de och mognar och då upptäcker de också att det faktiskt går att göra sin röst hörd. När ungdomarna upptäcker att de kan ha makt att påverka blir de först lite ängsliga och vågar sällan ta några djärva beslut, men detta släpper så småningom och de blir oftast mer och mer självständiga, säger den intervjuade läraren. Läraren menar att det därför passar bra med demokratiarbete just på gymnasiet för i den här åldern pågår en stark mognadsprocess hos de flesta individer.

6.4 Elevers inflytande i betygsbedömning

Att lärare ska sätta betyg på eleverna påverkar elevinflytandet på ett eller annat sätt. Själva ordet bedömning visar att det är en typ av dom som ska avkunnas. Jag vet av egen erfarenhet att många lärare inte ser fram emot betygssättningen i slutet av läsåret. Man har nu alltmer kommit att tala om *Lärande bedömning* (se t.ex Lindström och Lindberg, 2005). Detta är ett sätt att förändra betygens summativa karaktär till den formativa. Betygen ska fungera mer som en vägledande process under lärandet än som en slutdom. I denna idé ligger också tanken att eleven ska vara med i bedömningen av sitt eget arbete och det ska vara fortlöpande, så att hon kan lära sig hur hon ska nå målen bättre.

På X-gymnasiet har man börjat arbeta med s.k. rubrics, också kallade betygsmatriser. Detta är ett sätt att få eleven att reflektera över sitt eget lärande i en större omfattning. Genom att tydligt bryta ner mål till delmål – kriterier och tydliggöra i nivåer vad som bedöms ska eleverna lättare kunna följa hur och vad de förväntas göra, eller prestera för varje betygsnivå i varje delmoment. En viktig princip i lärande bedömning är att eleven hela tiden är med och bedömer sina egna prestationer. På detta sätt får hon eller han ett större inflytande över sitt arbete och sin kunskapsutveckling. Den som mer detaljerat vet vad som förväntas av en kan också på ett bättre sätt planera sina studier och insatser. Detta är ännu så länge på försöksstadiet på X men de flesta lärare verkar vara positivt inställda till rubrics. Flera säger att de redan använder betygssättningen mer som ett instrument i det praktiska lärandet än som en bedömning utifrån t.ex. prov.

7. Diskussion och slutsatser

Vilka faktorer har betydelse för att ett meningsfullt elevinflytande ska fungera på gymnasieskolor?

Det elever uttrycker i intervjuerna i fråga om elevers inflytande på lektioner och undervisning stämmer med vad flera forskare funnit tidigare (Svingby 1978, Wiklund 1989, Swahn 2006, Forsberg 2000, Danell 2006) nämligen att detta ofta är beroende av varje *enskild lärares syn* på kunskap, pedagogik och medbestämmande. Men det har också stor betydelse för elevers förutsättningar att påverka sin utbildning hur skolan är organiserad, både som allmän institution och som individuell enhet. Inte minst är det pedagogiska ledarskapet från rektors sida av avgörande betydelse.

Har en organisation av skolan och utbildningen präglad av demokratiska principer, någon betydelse för elevers reella inflytande på sin utbildning?

X-gymnasiet är en skola som har särskilda förutsättningar för elevinflytande och demokrati genom sin organisation. Eleverna kan delta och uppmuntras att medverka i styrelsen av skolan men det innebär inte att en skola organiserad på ett annat sätt eller med ett annat huvudmannaskap inte skulle kunna ha i princip samma grad av elevinflytande. X-gymnasiet har dock, genom att huvudmannaskapet har formen av ekonomisk förening med elevers deläggande, fört in formerna för demokrati redan från början. Elevernas medverkan i alla olika typer av möten underlättar samtalen mellan lärare och elever och skapar en öppenhet där eleverna får ett förtroende som stärker deras självkänsla och initiativkraft. Här har både elever, lärare och rektor någonting att vinna.

Hur beskriver gymnasieelever som deltar aktivt i styrelsen och organisationen av sin skola, sina upplevelser av elevinflytande?

Det är tydligt att eleverna på X-gymnasiet uppskattar det förtroende som de får i sin medverkan i diskussioner och beslutsfattande i frågor som rör helheten av deras skola. De anser att deras medverkan och inflytande är logiskt eftersom det är de själva som skolverksamheten berör i första hand.

Både i Demokratiprojektets utvärdering (Wikman, 2006) och i min undersökning är en av slutsatserna att genom att bättre förutsättningar ges för samtal, diskussion och elevers medverkan i skolans arbete och i sin utbildning, förbättras relationerna mellan lärare och elever. Eleverna engagerar sig mer och tar ett större ansvar när de får förtroende och lärarna lär sig att lita mer på elevernas förmåga till ett konstruktivt medbestämmande när de får möjlighet att möta eleverna på detta sätt.

Det finns indikatorer på att demokratiarbetet i skolan, enligt vad flera av de intervjuade påstår, påverkar undervisning och elevers prestationer åt ett positivt håll. Elever vid X-gymnasiet är medvetna om detta orsakssamband och omhuldar därför skolans demokratiarbete, trots de svårigheter som de också har stött på. I intervjuerna framkommer det att det demokratiska arbetssättet och värderingarna sätter sin prägel på hela skolan och bidrar till ett trivsamt klimat och därmed också ett bättre lärande. Denna slutsats måste dock dras med viss försiktighet då min undersökning inte omfattar någon direkt utvärdering av klassrumsarbete eller studieresultat. Förutom att eleverna som deltar i möten och beslutsprocesser, lär sig ett deltagardemokratiskt arbetssätt, bidrar besluten också till en kvalitetshöjning av deras utbildning i vissa aspekter. Det tycks, utifrån vad flera elever säger, som detta gäller något mer i karaktärsämnesundervisningen. Det är i dessa ämnen som eleverna på skolan har sina särskilda intressen och därmed ett större engagemang för att delta i besluten.

Elever och lärare får en annan relation till varandra då de samarbetar kring frågor som rör hela skolans verksamhet. Elever mognar då de känner att lärare lyssnar till deras förslag och vågar då också komma med fler och mer omfattande förslag. Elevernas medverkan i

styrelsen av skolan får också en reell betydelse för skolans drift och utvecklingsarbete, de har kunskaper och idéer som lärare, rektor eller andra styrelsemedlemmar inte alltid besitter. Både elever och lärare på X-gymnasiet uttrycker att det organiserade demokratiarbetet sprider sig som ringar på vattnet. Elevernas medverkan i styrelsen av skolan på flera nivåer skapar en närmare kontakt mellan lärare och elever och ger en positiv effekt även på lärandet och undervisningen.

Ett av de intryck jag fått, är att eleverna på X, som medverkar på mötena har en god medvetenhet om sina rättigheter att uttala sig och komma med förslag. Det jag har sett är att ungdomarna som sitter med i styrelse och arbetsgrupper får, kanske inte direkt i åk 1, men väl i åk. 2, en säkerhet i att uttala sig och lägga fram förslag i olika frågor. Förslagen tas på allvar och diskuteras, ibland klubbas något direkt, ibland hänskjuts frågan till ett annat möte, eller en arbetsgrupp tillsätts för att jobba vidare med frågan.

Vilka är hindren för ett reellt elevinflytande i gymnasieskolor enligt elever, lärare och rektor i en demokratiskt styrd skola?

Det finns bland en del lärare ett motstånd, eller kanske snarare en tröghet i frågan om att ge elever ett större inflytande på undervisningen. Många är oroliga att förändringar i arbetssätt och omfördelning av makten och inflytandet i klassrummet och i skolan inte i tillräcklig utsträckning leder till bättre arbetssätt och ett bättre lärande. Det finns också ett antal lagfästa (t.ex lagen om anställningsskydd, rektors arbetsledande position) och/ eller andra grundmurade strukturer som försvårar och i vissa fall rent av hindrar det demokratiska arbetet, t.ex. arbetstid, schemaläggning, tjänstefördelning och dyl. Skolans arbete i klassråd, arbetsgrupper, styrelse m.m påverkas också mycket av personfaktorer. Ett annat hinder är att demokratiarbete tar tid och kräver engagemang, alla elever har inte ork eller intresse för att medverka. Å andra sidan är detta inte nödvändigt för att elevinflytandet ändå ska komma de flesta till godo. Representativ demokrati har också många fördelar. Att lärare faktiskt ofta är i majoritet på skolans olika möten är ett problem som kan ha att göra med att lärarna är avlönade under denna tid vilket ju inte eleverna är.

Elevinflytande på gymnasiet kan ta gestalt på olika sätt. En mycket viktig faktor är rektors och lärares inställning till elevinflytande. Deras syn har en avgörande betydelse för vad elevernas inflytande på deras skola och utbildning kommer att omfatta och i vilken omfattning. Det finns således en hel del hinder att komma över för att ett reellt och meningsfullt inflytande på gymnasiet ska kunna förverkligas. Dessa hinder finns både på politisk, strukturell, organisatorisk, pedagogisk och personlig nivå. Svårast att övervinna, eller ens få syn på, är de hinder som är av den outtalade karaktären - individuella människors föreställningar om hur makten i skolan ska fördelas, traditioner, skolklimat, otydliga begreppsdefinitioner.

Men det finns sätt att förändra strukturer och förhållningssätt till elevinflytande. Gunvor Selberg har visat hur man kan vinna mycket både som elev och lärare av att jobba på ett

elevaktivt sätt.⁷ I boken *Främja elevers lärande genom elevinflytande* (2001) finns konkreta exempel på hur man genom att låta elever ta initiativ och planera och genomföra sitt eget arbete har förbättrat och fördjupat deras lärande. I Demokratiprojektet i Stockholms stad (2004-2006, projektledare Britta Wikman) gjordes många nyttiga erfarenheter av hur man faktiskt kan organisera en gymnasieskola för att underlätta och utveckla demokrati. Ett viktigt steg är att förutsättningarna ges för lärare och elever att skapa och forma ett större samarbete kring pedagogik och arbetssätt. Kanaler och fora där man kan mötas och diskutera på så jämlika premisser som möjligt är helt nödvändiga. Det är också viktigt för ett konstruktivt elevinflytande på gymnasiet att skolledningen uppmuntrar och stöttar arbetet genom att ge resurser – tid i schemat, lokaler m.m och inte minst psykologisk och pedagogisk uppmuntran.

Det är också viktigt att lärare ges möjlighet till en utveckling av sina didaktiska kunskaper för att kunna våga låta elever få ett större inflytande över sitt lärande i undervisningssammanhang. I detta sammanhang är Eva Forsbergs (2005) idé om det formativa intresset och makt som samarbete och gemenskap, av stor relevans och värde.

För att skolan ska kunna ytterligare demokratiseras och ha en chans att i större omfattning nå de mål som omhuldas i styrdokumentet krävs ett aktivt arbete, både av politiker, skolledare och lärare. Elever behöver stöd och uppmuntran till att engagera sig och lära sig ta ansvar. Jag tror att man måste se som en viktig utvecklingspunkt för skolan att demokratisera skolans struktur och dess arbetsformer på flera olika sätt .

Något som framkommit i min undersökning av X-gymnasiet, en skola med ovanligt stort elevinflytande, är att demokrati och i detta fall elevinflytande inte är något som finns en gång för alla, trots att man jobbat fram arbetsformerna under många år. Skolan måste kontinuerligt arbeta med sina former för styrelsearbete, arbetsgruppsdiskussioner, klassråd m.m. Nya lärare och elever behöver skolas in i arbetet och inse hur de ibland mödosamma turerna kan leda till goda resultat för skolans utveckling och det dagliga arbetet. Att eleverna deltar i så stor omfattning i driften av skolan påverkar också deras utbildning och lärande i flera hänseenden. Eleverna utvecklar ett bättre självförtroende i att diskutera och föra fram argument. De lär sig tågordningen för möten, att lyssna, att kunna acceptera avvikande ståndpunkter och att i högre grad förstå varför det ibland inte blir som man själv vill.

Man behöver också hela tiden utvärdera hur formerna för demokratiarbetet fungerar. På X-gymnasiet har man för detta arbete inrättat en ny arbetsgrupp där man särskilt ska ventilera dessa frågor. Exempelvis; har eleverna tillgång till samma förhandsinformation som de vuxna när de ska ta ställning i en fråga? Hur ska man se till att få med så många elever på t.ex styrelsemöten att det inte blir obalans i antal mellan vuxna och elever? Hur uppmuntrar och sporrar man eleverna till att delta aktivt i beslut och planering?

Utifrån vad de elever jag pratat med säger, verkar det som att det finns lärare på skolan som inte i någon nämnvärd omfattning strävar efter ett större elevinflytande i

⁷ I sin undersökning av hur olika grupper av elever med olika erfarenhet av självständigt arbete jobbar, visar hon på hur man handfast kan involvera elever och ge dem ett större utrymme och inflytande över sitt lärande. (Selberg, 2001)

undervisningen. Detta är kanske en utvecklingspunkt även för X-gymnasiet. Hur ska man gå till väga för att låta elever ta större initiativ i planering och genomförande av lektioner / sitt lärande?

Britta Wikman som ansvarade för Demokratiprojektet i Stockholms Stad 2004-2006, säger att det var bra att komma in i skolorna utifrån och röra om i organisationen genom att ställa frågor. Men de mötte också ett stort motstånd. Vissa lärare på en del skolor var mycket skeptiska till elevinflytande och demokrati, och inte särskilt samarbetsvilliga.

Hennes idé om vad som krävs är att det behövs väl *organiserade kanaler och fora* där elever och lärare kan mötas och prata om pedagogiska frågor. Det är viktigt att skolledningen tar initiativ till att skapa dessa fora.

Elevinflytande och demokrati i skolan har på vissa sätt kommit att bli ett eftersatt område. Många har arbetat för att införa ett större elevinflytande inte minst Elevorganisationen men så väldigt stora förändringar tycks inte ha skett i en majoritet av landets skolor. Det är min förhoppning att frågan om elevinflytande i framtiden kommer att få en mer framskjuten plats och att de utvecklingssträvanden inom skolväsendet som pågår ska leda till mer elevinflytande. Det finns en hel del som tyder på att en mer demokratiskt organiserad skola också kan bli en friare, rättvisare och roligare skola.

Litteraturförteckning

Ahlström B., *Bullying and Social Objectives - A Study of Prerequisites for Success in Swedish Schools* (2009), Sociologiska institutionen, Umeå universitet.

Almgren E., *Att fostra demokrater – Om skolan i demokratin och demokratin i skolan* (2006), Statvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.

Björklund, J., Svar på skriftlig fråga i riksdagen 2006/07:143

Broady D., *Den dolda läroplanen*, Krut: kritisk utbildningstidskrift, 0347-5409 ;16 (1981), Stockholm

Broady D. & Lundgren U., *Skeptron: texter om läroplansteori och kulturreproduktion* (1984). Stockholm: Symposion.

Brodow B. & Rininsland K., *En skola som om elever betydde något*, (2002). Malmö: Gleerups förlag.

Danell M., *På tal om elevinflytande* (2006). Institutionen för utbildningsvetenskap, Luleå: Luleå tekniska universitet.

Forsberg, E., *Elevinflytandets många ansikten* (2000). Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis

Forsberg, E., *Läraren måste inte abdikera för att eleverna ska få inflytande* (2005), Pedagogiska Magasinet, nr. 3 (4):30-35.

Foucault, M., *Övervakning och straff - fängelsets födelse*, (1975), sv. övers.: C G Bjurström (1987). Lund, Arkiv.

Jormfeldt, K., *Kartläggning av elevinflytandet i gymnasieskolan – Konstruktion av ett mätinstrument för elevinflytande och tillämpning på en gymnasieskola*, (1994) Pedagogisk-psykologiska problem Nr. 597.

Lindström L. & Lindberg V. red., *Pedagogisk bedömning – Om att dokumentera och utveckla kunskap* (2005), Lärarhögskolan i Stockholm, HSL Förlag.

Lundstedt, G. (Zand), *Disciplinen och människan – En undersökning av samhällets maktstrukturer utifrån Michel Foucaults definition* (1992). C-uppsats, avdelningen för idéhistoria – Litteraturvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.

Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94.

Riksdagen, Proposition 1996/97:109: *Lokala styrelser med elevmajoritet*.

Riksdagen, Utbildningsutskottets betänkande 1996/97: UbU10.

Rädda Barnen, Skolkartläggningen. *Resultat av elevenkät om hur skolan efterlever Barnkonventionen* (2008).

Selberg, G., *Främja elevers lärande genom elevinflytande* (2001), Lund: Studentlitteratur

Skolinspektionen, *Yttrande över Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, Ds 2009:25.

Skolkommisionens betänkande, SOU 1948:27

Skolverket, *Redovisning av uppdrag om pågående utvecklingsarbete*, Dnr. 59-2007:1673.

Skolverkets utbildningsinspektion – en sammanfattning av resultat och erfarenheter under tre år (2007).

Svingby, G, *Läroplaner som styrmedel för svensk obligatorisk skola : teoretisk analys och ett empiriskt bidrag* (1978). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Swahn, R., *Gymnasieelevers inflytande i centrala undervisningsfrågor* (2006). Linköping: Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Thornblad Helene, *Vems röst väger mest? - Barn och vuxna om elevinflytande i skolan* (2008). Stockholm: Rädda Barnen.

Wiklund, G., *Gymnasieelevers upplevelser av och syn på elevinflytande* (1998), Pedagogisk-psykologiska problem nr. 644.

Wikman, B., *Elevroll i förändring – Rapport från demokratiprojektet 2004-2006* (2006). Utbildningsförvaltningen, Stockholms stad.

Bilaga: Intervjufrågor

De frågor jag ställde till elever i fokusgrupper var dessa:

1. Uppfattar ni att den här skolan är mer demokratisk – fler får vara med och bestämma – än vad de flesta gymnasieskolor är? På vilket sätt?
2. Att elever är med och styr skolan och har medbestämmanderätt, hade det någon betydelse för att ni valde detta gymnasium?

3. På vilket sätt tycker ni att det är viktigt att få ha inflytande i skolan?
4. Finns det något där ni anser att elevinflytandet ska vara begränsat?
5. Har elevinflytande någon betydelse för lärandet som ni ser det? Hur då?
6. Finns det något som är problematiskt med ett demokratiskt arbetssätt här i skolan eller i allmänhet? Hurdå?
7. Vilka möjligheter har ni att påverka innehållet i kurser? Har det påverkat era resultat på något sätt?
8. Vad hindrar er från att ha inflytande över innehållet / arbetssättet i er utbildning?
9. Varför är det (/ inte) bra med elevinflytande och demokrati i skolan?

Frågorna som jag riktade till lärare och rektor var följande:

1. Trivs du med att jobba på denna skola? Varför?
2. Är detta, i din mening, en särskild skola med särskilda förutsättningar för att ha ett förhållandevis stort elevinflytande? Hur då?
3. Hur tänker du när du planerar dina lektioner i fråga om elevinflytande?
4. Vad är din syn på hur elever 'beter sig' när man ger dem möjlighet att påverka skolan och lektioner i en vidare omfattning?
5. Finns det något i läroplanens och kursplanernas mål som står i motsättning till ett utvidgat elevinflytande?
6. Vad är det i din mening som gör att många lärare och skolledare tvekar inför ett mer omfattande elevinflytande?
7. Vad har du lärt dig av att jobba på den här skolan? Positiva och negativa erfarenheter.